

105664
Stortingsmann Friis uttaler seg slik i Stortinget 20. juli 1949:

Regjeringens utgangsstilling i London var nok så broket. Elverumsfullmakten, som var grunnlaget for Regjeringens virksomhet, var i virkeligheten ikke bevisst tenkt i forbindelse med en slik eventualitet som det å skulle over til London. Det var i virkeligheten tenkt med et kortere perspektiv.

Når Friis så seint som i 1949 innrømmer så vidt mye, er det lett å forstå, at her er det noe som er galt. Vi må gjenta, det må bli meir og meir umulig å påstå at det er blitt gitt ei generalfullmakt til Regjeringa i Elverum.

Viss vi vil sjå litt nærmere på Grunnloven, så vil ein finne at det berre er høve til å gi provisoriske anordninger for spørsmål, eller forhold som har med toll, handel, næringsveger og politi å gjere. Det er det eine, men det har aldri, i noe tilfelle, vore høve til å gi provisoriske anordninger med tilbakevirkende kraft, langt mindre på den måten å skaffe seg politisk herredømme over eiendom, liv og død.

Eit Storting på Elverum, eller på noen annen stad, har ikkje rett til å gi fullmakter ut over Grunnloven - om det så hadde vore aldri så enstemmig.

Dette var sikkert nok også oppfatninga både blant stortingsmenn, redaksjonen i Norsk Lovtidende og Regjeringa inntil Stortingets presidensskap i forhandlingene med tyskerne, lagnadstungt ved Berggrav, prøver å bløffe med generalfullmakt som Stortinget skulle ha gitt Regjeringa på Elverum, og som presidensskapet måtte forholde seg til. Neri Valen hadde i desember 1945 ein artikkelserie i Varden, der han fortell:

"Første gongen det blei tale om denne spesielle fullmakta frå Stortinget til riksstyret under riksrådsforhandlingene, var den 16. juni om kvelden.

Med vilje gjorde ein ovenfor tyskerne eit nummer av spørsmålet, for ved å godkjenne at fullmakta fell bort, å vinne føremuner i Kongespørsmålet. Først etter riksrådsforhandlingene 17. juni, med avsnittet om Elverumsfullmakta ble kjent i London, ble det i regjeringsfråsegna av 24. juni propagandert med den fullmakt som Stortinget ga riksstyret på Elverum".

Ingvald Førre skriv i Andøya Avis 1945/1946, og fastslår at det ikkje ble votert over Hambros forslag. Men, seier han:

"Nå vil det jo kunne hevdes at det her kun foreligger en formell feil. Men faktum er at herr Hambro sitt siste innlegg, måtte oppfattes som han frafalt forslaget."

Og Førre fortsetter: "Jeg uttalte på grunnlag av herr Hambros siste erklæring, at når Regjeringen har sin fullmakt i henhold til Grunnloven, var det intet grunnlag for å vedta en ny fullmakt. Dermed avsluttes debatten om dette spørsmål, og noen votering ble ikke foretatt".

Om referatet i Stortingstidende, seier Førre, at det pleier å være rett, og at ein elles får det til godkjennelse. Men når det gjelder møtet på Elverum, ser han til sin forbauselse at referatet er omarbeidd:

"Mine uttalelser er omskrevet og forkortet. Og så heter det, at da det ikke fremkom innsigelser, ansees herr Hambros forslag som vedtatt".

Stortingsreferatet, eller stortingsreferatene, er altså skrive med "fri" hand.

Stortingsmann Carl P. Wright har offentliggjort eit brev så seint som 21. januar 1960:

"Sommeren 1940 forsto jeg av et svar som Kongen ga Stortingets presidensskap i anledning av de mange forslag i forbindelse med riksrådsforhandlingene at Regjeringen umulig kunne ha det stenografiske referat av Stortingets forhandlinger på Elverum".

Og Carl Wright fortsetter:

"I London hadde jeg en dag en samtale med daværende justisminister Terje Wold, nu høyesterettsjustitiarius Terje Wold, og pekte på det helt feilaktige at Regjeringen i sine provisoriske anordninger henviste til Elverumsfullmakten, og den og den paragraf i Grunnloven.

Jeg sa ham at Elverumsfullmakten aldri hadde blitt votert over, og følgelig ikke vedtatt eller forkastet. Han stusset over mine opplysninger og trakk riktigheten i tvil.

Det kunne han selvfølgelig gjerne gjøre. Men hva jeg aldri har forstått, er at han ikke straks sendte et referat av mine uttalelser til stortingspresidenten som da oppholdt seg i Amerika. Da hadde denne sak på et tidlig tidspunkt blitt oppklart."

Seinere ble det vel forseint, eller det ble verre og verre å rette opp ting som åpenbart var galt - og som det dessverre ble beleilig å misbruke.

Det notatet som Regjeringa fekk i London av diskusjonen frå Elverum, var visstnok eit referat som professor Keilhau hadde fått utarbeidd etter hukommelse, muligens i samarbeid med Arne Ording. Keilhau var visstnok på Elverum, men stortingsmøte var eit stengt møte.

Ein neve av utenriksminister Koht, Ragnar S. Grude, har eit interessant lydbandopptak frå 14. april 1957. Koht er her temmelig frimodig, han fnyser når det gjeld Elverumsfullmakta. Ho eksisterer ikkje, seier han. Det var berre noe Hambro fann på for å gjere seg interessant! Det var berre eit fullmaktsframlegg. Ho vart ikkje ein gong røysta over, og da er det ikkje noe vedtak. Ho var beint fram ikkje turvande. Lova dekte alle tilhøve som sto i framlegget på forehand.

Konklusjonen av dette må bli, slik som vi har sagt før, at når ei eventuell fullmakt berre kunne dekke det som Grunnlova ga rom for - som naturlegvis er korrekt - da er jo de provisoriske anordningene med dødsstraff og

"lover" med tilbakevirkende kraft, så stygge og alvorlige misgrep, at det blir å sidestille med krigsforbrytelser.

Er det ikkje snart på tide å seie det som det er?

Det er forøvrig enda eit viktig moment som kjem inn i dette bilde - og som nærmest fullstendig er blitt skjult eller oversett:

Stortinget på Elverum ga nemlig ei generalfullmakt. Det var ei fullmakt til eit tillitsmannsutvalg på 8 personer som Regjeringa kunne innkalle "til drøftelser, uten at det hele Storting blir innkalt".

Som tillitsmenn for Stortinget ble, "etter forslag fra gruppene" oppnevnt Magnus Nielsen, Madsen, Børøe, Getz, Mowinkel, Valen, Hundseid og Moseid.

Stortinget ble utsatt til særskilt innkallelse finner sted". Det norske Storting, bind III, side 382.

Diskusjon.

Vi ser at nye stortingsmøter ble utsett. Det må vel denne gongen ha betydd, inntil vidare.

Forøvrig hadde Stortinget gitt fullmakt til 8 tillitsmenn, som skulle fungere på vegne av Stortinget. Altså ei reell Elverumsfullmakt!

Ble tillitsmennene tatt med på råd noen gong?

Nei, de ble fullstendig neglisjert.

Kva slags ansvar, og kva slags følger er det rimelig å trekke ut av det?

Naturlegvis kunne det by på vansker for Regjeringa å få kontakt med tillitsmennene, men noen umulighet, var det ikkje.

Ville den fiktive Elverumsfullmakta blitt tatt i bruk, om tillitsmennene hadde vært med på råd?

Det er ganske utenkelig.

Forøvrig har eg nemnt at stortingspresidenten, ved møtet i Elverum, refererte sine fullmaktsoverveielser to gonger,